

УДК 655.246.5

ОРНАМЕНТ, ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ В ОФОРМЛЕННІ КАЛЕНДАРІВ*

© Я. В. Герук, НТУУ «КПІ», Київ, Україна

В данной работе исследованы и проанализированы орнаменты и знаки-символы трипольской культуры, на которых основывается практическая разработка авторских оригинальных композиций орнаментов в современной интерпретации с дальнейшим использованием в оформлении печатной продукции, в частности — календаря.

In this work, ornamental patterns and symbols of Trypillya culture were investigated and analyzed. It gives the opportunity to interpret them, find new forms and create a modern ornamental pattern with art motives of Trypillya for the further using them in the design of printed output.

Постановка проблеми

Сучасні календарі представляють собою яскраві багатокольорові видання різноманітних конструкцій, форматів, видів. Як основний ілюстративний матеріал в їх оформленні використовують фотографії, малюнки, а роль другорядного елемента грає орнамент — шрифтовий та зображальний (рис. 1).

Аналіз попередніх досліджень

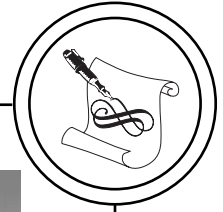
Роль орнаменту в оформленні видань, починаючи з епохи Відродження — прикрашати текст (рис. 2). Його вид змінювався від знаково-змістовних елементів до нових пластичних форм стилю модерн.

Орнамент — це прикраса, візерунок, побудований на ритмічному чергуванні елементів,

котрі композиційно можуть утворювати орнаментальний ряд або рапорт. Залежно від характеру цих елементів (ступеня їх схематизації та геометризації) орнаменти поділяють на геометричний (рис. 3) та зображувальний, а за тематикою — на рослинний (рис. 4) або зооморфний (рис. 5). Орнамент є складовою частиною декоративної композиції. Він може бути графічним (чорно-білим), кольоровим і виконуватись у різноманітних матеріалах. Найвідоміші стилеутворюючі види орнаментики: технологічний, гротеск, арабеска (рис. 6), меандр (рис. 7), рослинний, тератологічний, геометричний тощо. За закономірністю побудови вирізняють три найпоширеніші різновиди: орнаментальні стрічки, розетки та сітчасті.

*Робота виконана під керівництвом Т. Г. Осипової, к.т.н., доцента НТУУ «КПІ».

ДИЗАЙН

а

б

в

Рис. 1. Сучасні календарі

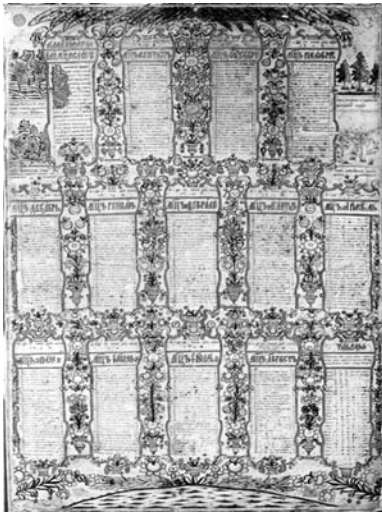

Рис. 2. Календар епохи Відродження

Рис. 3. Геометричний орнамент

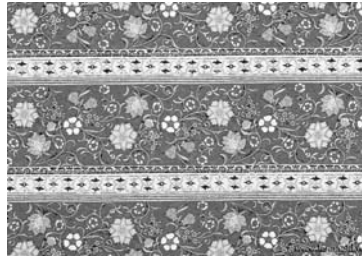
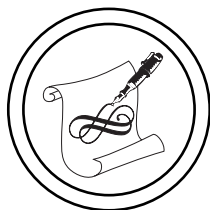

Рис. 4. Рослинний орнамент

Рис. 5. Зооморфний орнамент

ДИЗАЙН

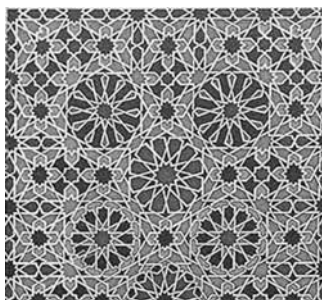

Рис. 6. Арабеска орнамент

Мета роботи

Метою дослідження є практична розробка оригінальних композицій орнаментів, яка базується на вивченні знаків трипільської культури та їх сучасної інтерпретації з подальшим використанням композицій у друкованій продукції. В даному випадку — календаря.

Результати проведених досліджень

Тема «Трипільської культури» вибрана не випадково. Мистецтво цієї високорозвиненої цивілізації — цивілізації наших предків дуже цікаве, а зокрема їх

Рис. 7. Меандр

знаки і символи, їх космологічний та навіть міфічний зміст.

Абсолютно оригінальні трипільські орнаменти — одна з найстаріших знакових систем світу. Ритміка, густина символів викликають неймовірну гармонію та спокій. Складаючи окремі знаки-символи в логічно-последовну систему, повторюючись, трипільці створюють цілі тексти — пластичну композицію нескінченності життєвих процесів, орнамент життя (йде дощ, в землю падає зерно, проростає, і колосся тягнеться до сонця і т.д.).

Символіка наших пращурів нараховує близько трьохсот окремих знаків і блоків-символів. Серед них — відомі шумерам

- - початок, кінець
- - спіраль часу
- - порядок, лад
- - квіти життя
- - через гору
- - діти, онуки
- - схованка
- - горизонт, кінець
- - знаходити
- - частина зерна

Рис. 8. Знаки-символи, використані для розробки сучасних орнаментів

ДИЗАЙН

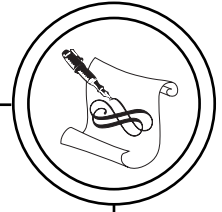

Рис. 9. Знаки-символи, використані для розробки сучасних орнаментів

зірка Іштар, знаки «рослина», «вода», «дім», «колесо», «плуг», «зерно» та багато інших.

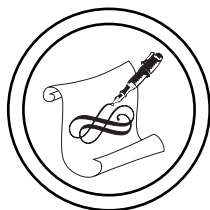
Аналіз історичного стилю трипільського орнаменту, його структури і законів побудови, образів та символів лягли в основу розробки орнаментальної композиції календаря.

На рис. 8—10, розглянуті знаки-символи, використані для розробки сучасних орнаментів.

Ці всі знаки відображають динамічні процеси світу, знаки руху, життя. Тому зовнішній статичний образ композиції ніби наелектризований життєвою силою та енергією.

Рис. 10. Знаки-символи, використані для розробки сучасних орнаментів

ДИЗАЙН

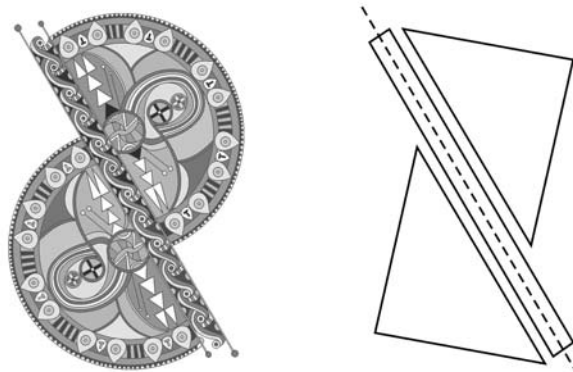

Рис. 11. Загальна композиція орнаменту з дзеркальним обертанням 2-го порядку навколо похилої центральної осі

Розроблені орнаментальні композиції — статичні, основані на принципі симетрії. У розташуванні фігур орнаменту, що повторюються, використані три види симетрії: переносна (по-спідовне розташування в лінію), дзеркальна (дзеркальне відображення) та поворотна симетрія 2-го порядку (поворот навколо загального центру на 180°, 90°).

На рис. 11 — загальна композиція орнаменту, вона побудована за рахунок дзеркального обертання 2-го порядку навколо похилої центральної осі.

Далі розглянуті окремі елементи даної композиції:

— центральну вісь, яка являє собою орнаментальну стрічку, створену за рахунок комбінації ліній змінного руху з осями симетрії 2-го порядку (розрахунку не потрібно) (рис. 12);

— орнаментальна стрічка, яка йде по півколу з обох частин орнаменту, розділеного похилою віссю, побудована комбінацією осі переносу з поперечними осями переносу (рис. 13), а саме півколо — це частина кола, поділеного на вісім рівних частин за допомогою циркуля (рис. 14).

— центральне місце в орнаменті займає одиничний елемент, який дзеркально відобра-

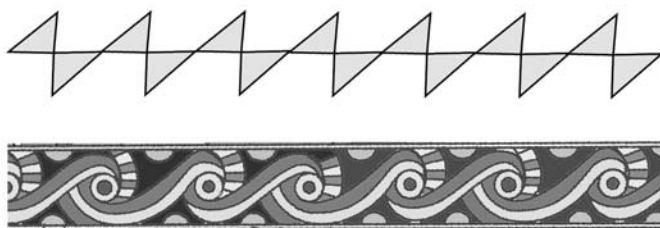

Рис. 12. Центральна вісь з комбінацією ліній змінного руху з осями симетрії 2-го порядку

ДИЗАЙН

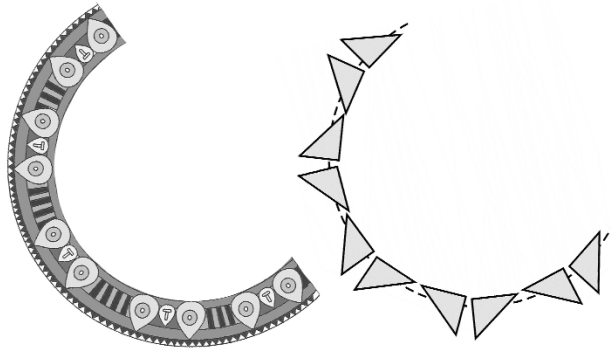
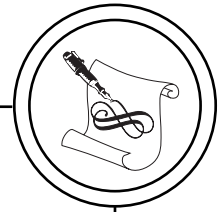

Рис. 13. Орнаментальна стрічка, побудована комбінацією осі переносу з поперечними осями переносу

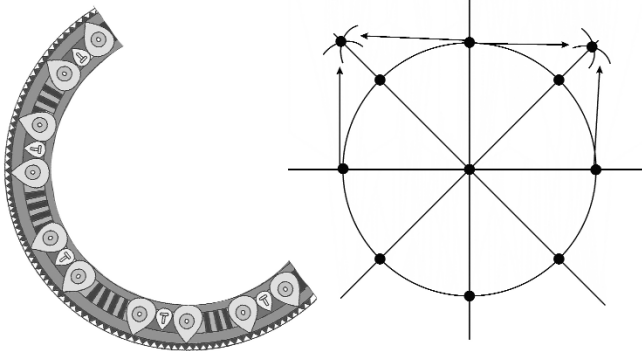

Рис. 14. Півколо поділене на вісім рівних частин за допомогою циркуля

жається в загальній побудові композиції (рис. 15).

Форма і колір композиційних елементів вибрані не випадково. Їх вплив на людину відомий ще з давніх давен, а зараз він вивчається і доведений наукою.

Форма. Коло — зустрічається в кожній орнаментальній композиції. Це символ руху, нескінченності, захисту. Надає життєвої сили, наснаги.

Хрест — чотири сторони землі, чотири стихії, це символ Христа, дерева життя. Надає впевненості, зорієнтованості.

Спіраль — символізує походження, розширення, розвиток, циклічну та прогресивну подовженість, родючість, постійність буття.

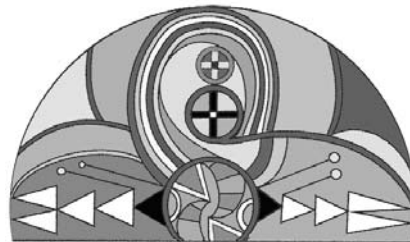
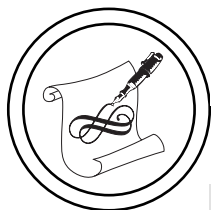

Рис. 15. Одиничний елемент орнаменту

ДИЗАЙН

Рис. 16. Орнамент для місяця листопада

Рис. 17. Орнамент для місяця січня

Концентровані кола — символ союзу, обітниця, з'єднання та ізоляції, смерть і спасіння.

Колір. Помаранчевий — має тонізуючу дію, м'якшу за червону, позбавляє апатії та депресії, заряджає енергією, радістю. Успішні комбінації з зеленим, синім, білим.

Зелений — має заспокійливу дію. Успішні комбінації з білим, помаранчевим, жовтим та червоним.

Жовтий — позитивний колір, позбавляє негативних почуттів, надає впевненості, бадьорості, освітляє розум, проганяє сонливість, песимізм.

Сірий — на ньому розміщені всі композиції, адже він має нейтральну дію, і це дає змогу зосередити увагу на орнаментах.

Розроблені орнаментальні композиції знаходяться всі в од-

ному ключі за стилістикою, але кожна сама по собі індивідуальна і неповторна за алгоритмом побудови, ритмікою, кольоровою гамою.

Кожен орнамент за кольором та формою, змістом символів і знаків відповідає потрібному місяцю (листопад — вкривати, родючість, перехід і т.д.; і виконаний в теплій охристій гамі) (рис. 16—19).

Для зручності, як декорація використана заставка. Вона знаходиться на постійному місці всіх листових розворотів календаря. Над заставкою, по правому краю листа, розташована назва місяця. Вона виконана мальованим шрифтом, який доповнює загальний задум. Набірний текст календарної сітки має гарнітуру Amelia Regular. Що підібрана за стилем виконання орнаменту.

ДИЗАЙН

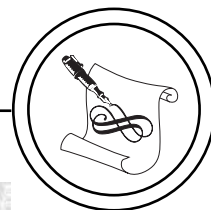

Рис. 18. Орнамент для місяця червня

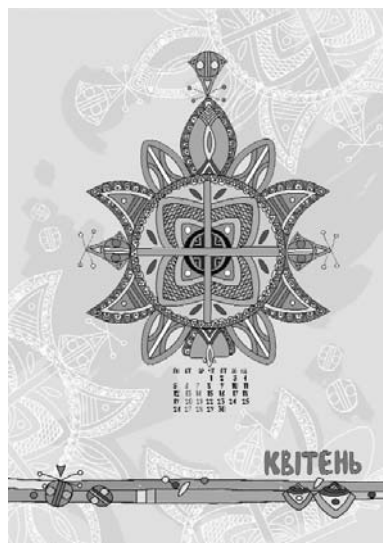

Рис. 19. Орнамент для місяця квітня

Висновки

Вибране співвідношення площин рисунків і фона, розмірів орнаментальних мотивів і їх складових частин, лінійних характеристик орнаментальних

форм — надали композиції гармонію, виразність та закінченість і дозволили використовувати їх в якості ілюстрацій для оформлення календаря.

Рецензент — С. Лопухова, Заслужений художник України, ст. викладач, НТУУ «КПІ»

Надійшла до редакції 10.04.09